

Антоніюк Поліна Євгенівна,

професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ (ЕЛЕКТРОННОЇ) ІНФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стаття 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 2003 року [1] визначає електронний документ як документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 1993 року [2] електронна (цифрова) інформація визначається як: аудіовізуальні твори, музичні твори (з текстом або без тексту), комп'ютерні програми, фонограми, відеограми, програми (передачі) організацій мовлення, що знаходяться в електронній (цифровій) формі, придатній для зчитування і відтворення комп'ютером, які можуть існувати і (або) зберігатися у вигляді одного або декількох файлів (частин файлів), записів у базі даних на зберігаючих пристроях комп'ютерів, серверів тощо у мережі Інтернет, а також програми (передачі) організацій мовлення, що ретранслюються з використанням мережі Інтернет.

Тобто, цифрова інформація та електронна інформація розглядаються законодавцем як синонімічні поняття.

Відповідно до ст. 99 КПК України [3] документом в кримінальному провадженні є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. До документів можуть належати також матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні).

При цьому, сторона кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зобов'язані надати суду оригінал документа. Оригіналом документа є власне документ, а оригіналом електронного документа – його відображення, якому надається таке ж значення, як документу.

Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною [1].

Відповідно до змін окремих положень Кримінального процесуального кодексу України, запроваджених в дію Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування» від 16.11.2017 року [4], дублікат документа (документ, виготовлений таким самим способом, як і його оригінал), а також копії інформації, що міститься в інформаційних (автоматизованих) системах, телекомунікаційних системах, інформаційно-телекомунікаційних системах, їх невід'ємних частинах, виготовлені слідчим, прокурором із залученням спеціаліста, визнаються судом як оригінал документа.

Очевидним є те, що отримати оригінали електронних документів, які містяться в інформаційних (автоматизованих) системах, телекомунікаційних системах, інформаційно-телекомунікаційних системах, їх невід'ємних частинах, з метою використання їх в процесі доказування можливо лише в ході проведення слідчих (розшукових) дій та процесуальних дій: огляду, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, тимчасового вилучення майна.

Тобто, мова йде про те, що копія цифрової (електронної) інформації, а також електронного документу вводяться в систему процесуальних джерел доказів, набувши процесуальний статус документа, який сприймається судом як оригінал документу.

Але фактично, електронна (цифрова) інформація набуває процесуального статусу документа та може використовуватися в процесі доказування лише після отримання її відображення (матеріального об'єкту) – копії, виготовленої в результаті проведення слідчих (розшукових) та процесуальних дій, зокрема огляду.

Разом з тим, в ст. 237 КПК України [3] як об'єкти огляду слідчого та прокурора законодавець виділяє лише: місцевість, приміщення, речі та документи. Нічим з переліченого інформаційні (автоматизовані) системи, телекомунікаційні системи, інформаційно-телекомунікаційні системи, їх невід'ємні частини на момент проведення їх огляду не є. Тобто, можна вести мову про перевищення повноважень слідчим, прокурором під час проведення огляду таких об'єктів з метою виготовлення їх копій.

Для виготовлення копій цифрової інформації, які в подальшому сприймаються судом як оригінали документів, законодавець передбачив обов'язкове залучення спеціаліста (ст.ст. 99, 168 КПК України), підкресливши цим особливе значення спеціальних знань для проведення такої процесуальної діяльності та визнавши їх недостатність у суб'єкта розслідування, враховуючи специфічний об'єкт пізнання. Але при цьому законодавець не визначив кваліфікацію та компетенцію такого спеціаліста, поклавши відповідальність за вибір суб'єкта-носія спеціальних знань на слідчого (прокурора).

На наш погляд, з метою конкретизації порядку отримання відображень цифрової (електронної) інформації та подальшого використання її в процесі доказування необхідно на законодавчому рівні визначити:

- інформаційні (автоматизовані) системи, телекомунікаційні системи, інформаційно-телекомунікаційні системи, їх невід'ємні частини як окремі об'єкти огляду;

- галузь спеціальних знань спеціаліста, який повинен залучатися слідчим (прокурором) для виготовлення копії інформації, що міститься в інформаційних (автоматизованих) системах, телекомунікаційних системах, інформаційно-телекомунікаційних системах, їх невід'ємних частинах.

Список використаних джерел

1. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2013 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування : Закон України від 16 листоп. 2017 р. № 2213-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2213-19>.